

**НОВИЙ РІВЕНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ КАДРІВ ВНЗ ЯК
ОБОВ'ЯЗКОВА ВИМОГА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВІЯНЬ ХХІ СТ.**

**НОВЫЙ УРОВЕНЬ ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИИ БИБЛИОТЕЧНИХ
КАДРОВ ВУЗА КАК ОБЯЗАТЕЛЬНОЕ ТРЕБОВАНИЕ
ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ВЕЯНИЙ ХХІ В.**

**NEW LEVEL OF UNIVERSITY LIBRARY STAFF
INTELLECTUALIZATION AS OBLIGATORY REQUIREMENT OF
TECHNOLOGICAL TRENDS OF THE XXI CENTURY**

Калашникова С. В., Кучеренко Ю. В. Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Калашникова С. В., Кучеренко Ю. В. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

Kalashnikova S. V., Kucherenko Yu. V. Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan

У статті розглядаються проблеми інтелектуалізації бібліотечних кадрів у зв'язку з впровадженням інноваційної моделі бібліотеки університету та новими технологічними віяннями, проводиться аргументація вимог щодо вдосконалення професійних характеристик бібліотечних працівників.

В статье рассматриваются проблемы интеллектуализации библиотечных кадров в связи с внедрением инновационной модели библиотеки университета и новыми технологическими веяниями, проводится аргументация требований по совершенствованию профессиональных характеристик библиотечных работников.

This article presents the problem of library staff intellectualization due to implementation of innovative model of University library and new technological trends, provides requirements argumentation for improving professional characteristics of librarians.

Ключові слова: інновації, інформаційні технології, інтелектуалізація, бібліотеки, бібліотечно-інформаційні фахівці

Ключевые слова: инновации, информационные технологии, интеллектуализация, библиотеки, библиотечно-информационные специалисты

Keywords: innovations, information technology, intellectualization, libraries, library and information specialists.

Поняття «бібліотека» має тривалу історію існування. Але знання про відповідну реалію в переважній більшості людей доволі примітивні й зосереджені виключно на фрагментарних, часткових відомостях. Завдання бібліотек і бібліотекарів у різні часи полягали у виконанні відмінних завдань і функцій, які змінювались відповідно часовій дійсності. Для представлення чіткої картини розглянемо порівняльний аналіз бібліотечної справи й ролі бібліотекарів у різні епохи.

Здійснивши дискурс в античні часи, ми побачимо, що література побутувала виключно в усній формі, лише поява такого жанру як роман спричинює традицію оформлення книжки (спочатку у вигляді сувою, а потім – зшитка). Варто зазначити, що перші книги писали на листях, корі, полотні, шовку, глиняних табличках, шкірі й папірусі. Лише в 100-150 р. кодекси і зброшуровані книги прийшли на заміну сувоям. Тоді такого терміна як «бібліотекар» не існувало, але була потреба в укладанні та зберіганні книжкового фонду і ця функція лягала на плечі звичайних людей.

У період Середньовіччя набуло виключної важливості переписування текстів, що породило ріст значимості книги у відповідний період, оскільки тоді читання книг було привілеєм духовенства. У монастирях у середні віки існували бібліотеки, при яких діяли скрипторії (майстерні переписування й оформлення рукописів). У Новий час, з розповсюдженням письменності, появою університетів як світських закладів навчання та університетських бібліотек, підвищилося й число відвідувачів бібліотек.

Упродовж багатьох віків друкована книга істотно не змінилась, але способи друку удосконалилися. З появою перших комп'ютерів з'явилась можливість змінити носії інформації, що передбачає розширення комунікаційних зв'язків та удосконалення сервісу бібліотек університетів.

У наш час, коли інформація стає ресурсом соціально-економічного розвитку, а інформаційні послуги одними з провідних у секторі економіки країни, значно зростає роль бібліотечних організацій як форми зберігання знань людства та як універсальних інформаційних центрів.

За останнє десятиріччя поруч із традиційними напрямками й формами роботи бібліотеки в практику широко ввійшли новітні інформаційні технології, а разом з ними поширилося таке поняття як «інновації». Зміни, що відбуваються в організації роботи бібліотек вищих навчальних закладів освіти, зумовлені глобальними процесами інформаційного оновлення, потребують висококваліфікованих фахівців для якісного інформаційно-бібліотечного обслуговування. Бібліотекар продовжує виконувати традиційну роль посередника між інформаційними ресурсами та їх споживачами. Та попри всю традиційність, щодо відповідної фахової кваліфікації постійно зростають професійні вимоги, зокрема, опанування сучасних технологій пошуку, обробки, зберігання й доставки інформації.

Зважаючи на зростання ролі бібліотеки як осередку навчальної, наукової та художньої інформації університету, діяльність окремих категорій бібліотечних працівників дедалі більше набувають характеристик притаманних представникам наукової сфери. Адже бібліотекар, по суті, створює кардинально нову, систематизовану, стислу інформацію, організатором і технологом якої він є.

Імідж бібліотеки залежить не лише від внутрішніх чинників, до яких відносяться прагнення бібліотечних працівників формувати в собі нове мислення, інтегрувати знання, впроваджувати нові форми й методи роботи, виходячи з потреб навчального закладу й користувачів, активне представлення бібліотек, їхніх ресурсів і результатів їхньої діяльності на сторінках друкованих та електронних видань. Не менш важливим є комунікативний процес. Уміння спілкуватися є запорукою успішної роботи бібліотек. Мовна культура, ерудиція, високі моральні якості бібліотекарів створюють позитивне враження від бібліотечної сфери в цілому [6]. Бібліотечний працівник – це своєрідна обкладинка відповідної установи і вона репрезентує й ознайомлює користувачів зі всіма тонкощами бібліотеки не лише як інформаційного центру, а й складної багатоступеневої системи.

Зміни, які відбуваються в напрямі діяльності бібліотечної організації, сприяють набуттю нового статусу в якості обслуговування, конкурентоспроможності. Для забезпечення сталого

розвитку інноваційної діяльності, кожна бібліотечна установа має визначити для себе конкретні завдання з формування комфортного внутрішнього комунікаційного середовища, основними з яких є:

- зменшення трудомісткості окремих операцій;
- комфортність роботи для співробітників і користувачів.

Інноваційні зрушення є обов'язковою й невід'ємною частиною бібліотек, які прагнуть шукати, створювати й впроваджувати нововведення у свою діяльність.

Організаційні інновації спрямовані на встановлення зовнішніх комунікацій бібліотеки, адаптацію в зовнішньому середовищі, зміну структури бібліотеки. Сьогодні проблеми розвитку бібліотеки оцінюються за такими критеріями: актуальність нововведення; відповідність загальній ідеї розвитку даної бібліотеки; можливість потенційних учасників в освоєнні інноваційних здобутків; фінансові витрати.

Розвиток бібліотеки – це проблема відповідності, насамперед, професійної підготовки у виконуваній роботі бібліотекарів. Та найважливішим завданням і однією з фундаментальних складових впровадження нововведень є виховання в бібліотечних кадрах творчого підходу до своєї праці. Це, в свою чергу, позитивно впливає на трансформаційні процеси в бібліотечній справі. Основний з них – перехід від традиції до сучасної бібліотеки як динамічного центру інформації. Все це відкриває перед бібліотеками ХХІ сторіччя не тільки великі можливості, а й створює ряд проблем, які для більшості бібліотек можуть стати нездоланими. Оскільки, з одного боку, відбувається збільшення потоку інформації, причиною якого є сучасні технології, а з іншого, накладається певна відповідальність на бібліотечних фахівців за виховання інформаційної культури користувачів, що, в свою чергу, передбачає вільну орієнтацію в новітніх інформаційних джерелах. Значно розширюється бібліотечна сфера в мережевому середовищі, що провокує зростання значимості спілкування. Подібні явища характеризують працівників інформаційно-бібліотечної сфери як висококваліфікованих робітників. Традиційне спілкування відповідає сутнісній потребі особистості в безпосередньому контакті, і в бібліотеках воно стає все більш важливим та пріоритетним. Сьогодні бібліотеки не тільки центри збереження й розповсюдження інформації, але й осередки, які спроможні задовольнити комунікаційні потреби відвідувачів. Книгозбірням потрібен спеціаліст, який володіє високим рівнем культури спілкування. Поступово формуються ціннісні орієнтири й норми поведінки в межах бібліотеки, яка по-новому організовує свій комунікаційний простір [6].

В умовах широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій та вільного доступу до потоків інформації, зростає особиста відповідальність індивідуума, яка нерозривно пов'язана з поняттям свободи.

Інформатизація професійної бібліотечно-інформаційної діяльності, яка полягає, насамперед, у збільшенні спожитої, опрацьованої та якісно відтвореної інформації, визначає її інтелектуалізацію. Адже з розвитком процесів інформатизації в університетських книгозбірнях відбувається поглиблення інтелектуалізації бібліотечної професії [5].

Намагаючись покращити імідж бібліотечного працівника й підвищити престиж бібліотечного фаху, керівництво зарубіжних бібліотек вдається до таких заходів, як зміна назв бібліотечних посад та функцій бібліотечного працівника. Дієвим засобом покращення існуючої думки про бібліотекарів є певна професіоналізація бібліотечного персоналу. Тобто необхідно позбутися аматорства, а приймати на роботу, що потребує кваліфікації й передбачає співробітництво з користувачами, виключно фахівців із спеціальною освітою. Характерною тенденцією на сучасному етапі є використання в бібліотечній практиці сучасних ринкових технологій управління персоналом. Так, підбираючи кадри, бібліотечне керівництво спирається на моделі компетентності (сформульований перелік основних знань, умінь і навичок). Показовими рисами високого професіоналізму є: комунікабельність, інноваційність, високий загальноосвітній рівень. Для підвищення свого суспільного статусу сучасні бібліотекарі повинні проявляти себе, як фахівці в галузі інформації, спеціалісти у сфері культури, інформаційні архітектори. Для професійного розвитку бібліотечних працівників можна використати запропоновану концепцію Пітера Сенге,

директора Центру організаційного навчання в школі менеджменту MIT Sloan при Массачусетському технологічному інституті [2]. Згідно з нею керівництво бібліотек повинно сприяти професійному розвитку працівників, використовуючи модель, що складається з п'яти елементів (дисциплін). А саме:

1. Системне мислення.
2. Майстерність самовдосконалення. Заохочення працівників до навчання, особистого розвитку.
3. Інтелектуальні моделі.
4. Створення спільного бачення.
5. Навчання в команді.

Визначаючи риси, що мають бути притаманні бібліотекарю XXI ст., американські бібліотекарі переосмислили «13 заповідей» Франкліна і сформулювали кодекс бібліотекаря XXI століття [1].

Отже, бібліотекарю мають бути притаманні такі риси як *відвага*, лише людина смілива, може розвиватися як професіонал і розвивати професію; *вміння швидко призвичаюватися до нових умов*, бібліотека повинна встигати за вимогами часу та потребами своїх користувачів; *орієнтація на обслуговування*, бібліотекар повинен почути користувача та зрозуміти його потреби; *збалансованість*, вміння правильно співвідносити бюджетні кошти, часові витрати, потреби користувачів і застосування технологій; *колегіальність*, *вміння працювати в команді*, а також такі риси як *допитливість*, *креативність*, *розважність*, *уміння зацікавити*, *партнерство*, *цілеспрямованість*, *наполегливість*, *відданість справі*.

Бібліотекар XXI століття не може пасивно й байдуже виконувати свою роботу. Щоб досягти результату, слід повністю віддаватися своїй справі, самовдосконалюватися, постійно навчатися, підвищувати свій професійний рівень [1].

Цікавим є той факт, що сам термін «інтелектуалізація» є результатом продиктованих вимог нового часу з його технологічними й технічними перетвореннями, оскільки тлумачення відповідного терміну подають лише сучасні словники, чого не можна сказати навіть про енциклопедії радянських часів. Ось як трактує розглядуваний термін Великий тлумачний словник сучасної української мови 2010 року видання: «...проникнення інтелектуалізму в життя людей, насичення його розумовою діяльністю» [3]. Тобто, ми можемо абсолютно чітко стверджувати, що відповідна лексема з'явилася з появою відповідної реалії. Саме цим пояснюється відсутність даного слова у старіших виданнях словників та енциклопедій.

Концепція інтелектуалізації праці бере свій початок із вчення про інтелектуалізацію суспільства. У широкому розумінні інтелектуалізацію соціуму В.Врублевський пропонує розглядати як цілеспрямований процес, що має на меті радикальне розширення масштабу покращення використання знань, підвищення творчих можливостей соціальних систем усіх видів і рівнів, створення соціальних і технологічних передумов до кращого використання інтелекту кожної особистості й сукупного інтелекту, а також для насичення всіх сфер суспільного життя, і в першу чергу, управління, науки, освіти, медицини, охорони навколишнього середовища, системи штучного інтелекту й підвищення їх віддачі [7].

У науковому дослідженні Т. О. Колесникової «Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії» представлено шість інноваційних проектів. Один із них має назву «Інтелектуалізація бібліотечної професії». Суть його полягає в перспективі реалізації комплексу заходів з підвищення професіоналізму сучасного бібліотечно-інформаційного фахівця, зміні статусно-рольової позиції працівника НТБ в університеті, тобто сприйняття бібліотечних функцій як тієї частки університетської системи, яка є стабільно прогресуючим новатором, вдосконалення й навички якого висвітлюються в наукових дослідженнях, конференціях міжнародного рівня та інших різновидах науково-дослідницьких робіт [5].

Особливість інтелектуалізації в бібліотечній професії полягає в постійному набутті та актуалізації професійних знань, умінь і навичок у процесі навчання, самоосвіти та творчої самореалізації у відповідній сфері. Сучасний фахівець характеризується ефективним інформаційним мисленням і навиками, що дають можливість збільшити кількість спожитої,

опрацьованої та якісно відтвореної інформації. Він орієнтований на підвищення рівня якості та зручності обслуговування користувачів, але при цьому світоглядним нормативом його діяльності має бути бібліотечний гуманізм [9].

Таким чином, фахівці інноваційної університетської бібліотеки поступово набувають нових рис. Вони стають експертними радчими зі створення, управління й розповсюдження електронними інформаційними ресурсами й технологічними засобами. Зміст інформаційно-бібліотечної професії криється в максимальному розумінні потреб науковців, вільній орієнтації в насичених потоках інформації, пошукових та навігаційних стратегіях діячів освітньої сфери [5].

Отже, новий тип бібліотечно-інформаційного фахівця – освічена, творча, товариська, креативна особистість, сконцентрована на потребах користувача, яка здатна мислити як вчений, бути дослідником-експериментатором, надавати допомогу в процесах обміну знаннями й виступати при цьому носієм гуманістичних світоглядних ідей [4]. Саме такий фахівець може реалізувати концепцію інтелектуалізації бібліотечної професії та зможе забезпечити якісне інформаційно-бібліографічне обслуговування. Як бачимо, різнобічна робота висококваліфікованих фахівців університетської бібліотеки дає змогу розширити межі інтелектуального розвитку студентів, викладачів і науковців, і тим самим впливати на формування інтелектуальної еліти. Основна місія бібліотечних працівників та інших інформаційних працівників – забезпечувати необмежений і неопосередкований доступ до інформації задля власного розвитку, освіти, культурного збагачення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богун Н. Корпоративна культура в бібліотеці / Н. Богун // Бібліотечна планета.- 2013.-№ 1.- С. 11-13.
2. Burkhardt A. In the spirit of Benjamin Franklin: 13 virtues of the next-gen librarian/ Burkhardt A., Johnson C. R., Tomlinson C. // College & Research Libraries News.-2011.- Vol. 72, № 8.- P. 450-467.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. В. Т. Бусел].- К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002.- 1440 с.
4. Колесникова Т. О. Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії / Т. О. Колесникова // Вісник Книжкової палати.- 2012.- № 11.- С. 21-22.
5. Колесникова Т. О. Впровадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії / Т. О. Колесникова // Вісник Книжкової палати.- 2013.- № 1.- С. 19-24.
6. Пашкова В. Міжнародний кодекс етики / В. Пашкова // Бібліотечна планета. - 2012. - № 3. - С. 8-9.
7. Ракова Л. Н., Карпенко К. В. Інтелектуалізація праці та тенденції її розвитку в Україні / Л. Н. Ракова, К. В. Карпенко // Вісник Східноукраїнського національного університету. - № 1(172).- 2012.- С. 206-211.
8. Senge P. M. The fifth discipline: The art & practice of the learning organization / Senge Peter M.- New York: Random House, 2006.- 445 p.
9. Соколов А. В. Библиотечный авангард информационного общества/А. В. Соколов// Научные и технические библиотеки.- 2012.- № 2.- С.51-59.